

UDK 316.77 : 070 : 654.195 : 314.743

Т. С. Гиріна, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, докторант, Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка, м. Київ

hirinatetyana@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1587-8767>

ІНТЕРФЕЙС ГЛОБАЛІЗАЦІЇ КОНВЕРГЕНТНОГО УКРАЇНОМОВНОГО РАДІОМОВЛЕННЯ

Досліджено теоретичне підґрунтя конвергенції в галузі радіомовлення як чинника глобалізаційних змін україномовного сегмента медіа. Осмислення етапів переходу від мономедійних до мультимедійних платформ виявило перспективи трансформації сектора, які вбачаємо в технологіях цифровізації (діджиталізації) мультимедійного позиціонування радіо. Статус слухача в умовах технологічної конвергенції трансформується, відтепер він повноправний користувач із поліінструментарем можливостей, які надає радіо.

Ключові слова: *глобалізація, конвергенція, трансформація, україномовне радіомовлення.*

Т. С. Гиріна, кандидат наук по социальным коммуникациям, доцент, докторант, Киевский национальный университет имени Т. Г. Шевченко, г. Киев

ІНТЕРФЕЙС ГЛОБАЛІЗАЦІЇ КОНВЕРГЕНТНОГО УКРАЇНОМОВНОГО РАДІОМОВЛЕННЯ

Исследовано теоретические основы конвергенции в области радиовещания как фактора глобализационных изменений украиноязычного сегмента медиа. Осмысление этапов перехода от мономедийных к мультимедийным платформам позволило осознать перспективы трансформации сектора, которые заключаются в технологиях цифровизации (диджитализации) мультимедийного позиционирования радио. Статус слушателя в условиях технологической конвергенции трансформируется, теперь он полноправный пользователь с полиинструментарием возможностей, которые предоставляет радио.

Ключевые слова: *глобализация, конвергенция, трансформация, украиноязычное радиовещание.*

T.S. Hirina, Candidate of Sciences in Social Communications, Associate Professor. Doctoral student in the Institute of Journalism of Kyiv National Taras Shevchenko University, Kyiv

THE INTERFACE OF GLOBALIZATION OF CONVERGENT UKRAINIAN-LANGUAGE BROADCASTING

The aim of this paper is to examine the processes of convergence in the sector of Ukrainian-language broadcasting as an integral part of the globalization of the Ukrainian media.

Research methodology. The author has used the following methods of re-research: theoretical (analysis, analogy), theoretical-empirical (induction, discourse analysis) as well as an empirical method of modeling for developing an optimal model of evolution of Ukrainian-language broadcasting.

Results. The paper examines the theoretical basis of convergence in the field of broadcasting as a factor of globalization changes of the Ukrainian-language segment of media. Understanding the stages of transition from monomedia to multimedia platforms makes it possible to realize the vectors of the sector transformation in the future. One can see them in the digitalization technologies of multiplatform radio positioning. The status of the listener is transformed in terms of technological convergence, since then he is competent in the potential that the radio opens.

Novelty. An attempt is made to comprehend scientifically the convergence models in Ukrainian-language broadcasting as a prerequisite for the competitive development of the media sector.

The practical significance. The results of this study can be of interest to the specialists working in the radio sector, advertisers, potential sponsors, scientists, and radio listeners to realize the potential of the modern radio.

Keywords: *globalization, convergence, transformation, Ukrainian-language broadcasting.*

Постановка проблеми. Розвиток технологій поширення аудіоконтенту в найближчій перспективі науковці пов'язують з осучасненням технічних пристроїв, що сприяє якості, поширенню, полегшить доступ до радіоконтенту через програмне забезпечення, розширення лінійки пристроїв, доповнених опцією відтворення радіо. Зміст радіопрограм, їхня актуальність та конкурентність залежать від творчого колективу станції та визначаються орієнтацією на мультиплатформовість (кросплатформовість) контенту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських науковців означені проблеми досліджували Б. Потятиник, О. Гоян, В. Гвоздев, Н. Гадьо, А. Недо, М. Криворучко, Ю. Половинчак. Ґрунтовною є зарубіжна теоретична база в галузі, зокрема: праці американських науковців Д. Бела, Г. Дженкінса, Дж. Джарвіса, К. Доктора, Р. Барро, Л. Мановича, дослідників з Норвегії (І. Ердала, І. Аспеслаен Ерікстад), Великобританії (Х. Пауела, Г. Мейкла, Ш. Янга), Швейцарії (М. Гачера, П. Лавена), Росії (Г. Бакулева, О. Варганової, А. Катаєвої). Медіаконвергенцію в радіомовленні досліджувала І. Карпенко.

Цінними для нас є погляди британського радіофутуролога, медіаменеджера, котрий реалізовував проекти в Європі, Північній Америці, Азії та Австралії Дж. Крідланда. Радіофутурологію дослідник вважає складовою медіафутурології та майбутнім світової журналістики. Йому

опонує К. Зорін, на думку якого технологічна конвергенція призведе до втрати «сенсової журналістики» (Zogin, 2016).

В. Гвоздєв (2012) медіаконвергенцію називає чинником трансформації ЗМІ, оскільки саме конвергенція нині є визначальним процесом суспільних трансформацій у різних сферах життя. Зокрема в економіці термін використовується для позначення взаємовпливу різних систем, економічної та соціальної політики країн («Конвергенция», 2017). Прикладом такого зближення може бути теорія «єдиного індустріального суспільства», яка поєднала найкращі елементи капіталізму та соціалізму (Гончаренко, 2017). Дослідники в контексті визначення терміна зазначали про «зближення» (А. Григор'єва, О. Безгласна, Л. Бенювська, О. Рогач, І. Кондіус), «сходження», «уподібнення» (І. Вахович), «злиття», «взаємопроникнення», «наближення» (О. Вартанова), «взаємовплив» (І. Святуха), «рух у напрямі об'єднання» (М. Заблоцький), «виникнення у різних місцях незалежно одне від одного схожих культурних або соціально-економічних явищ під впливом загальних законів суспільного розвитку» (Гончаренко, 2017), «інтегруючі процеси» (Erdal, 2007).

В. Іванов (2010) аргументовано доводить, що нині комунікаційні процеси розглядаються як «серія конвергаційних циклів інформаційних обмінів, учасники яких прагнуть до взаєморозуміння і згоди», В. Гвоздєв (2012) пропонує термін «мережі телерадіомовлення» замінювати на «конвергентні цифрові мережі». Медіаконвергенцію дослідник розуміє як стирання меж між мас-медіа (Гвоздєв, 2012). Для Є. Цимбаленка (2013, с. 84) «конвергенція – це не тільки синтез традиційних і нових медіа. Це своєрідний синтез культури виробництва і споживання інформації в результаті компромісів, зумовлених специфікою комп'ютерно-опосередкованої комунікації в мережевому соціумі». Американський філософ і професор комунікації Г. Дженкінс конвергентною називає ситуацію, коли існує кілька мультимедійних систем і медіа вільно функціонує в будь-якій з них (Jenkins, 2008).

Мета статті – дослідити процеси конвергенції в секторі україномовного радіомовлення як невід'ємної складової глобалізаційного поступу українських медіа.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зближення відбувається на фоні чи в результаті природного розпаду усталених комунікативних зв'язків. Ці процеси прийнято називати дивергентними, що сповна проявилися в російсько-українському медіапросторі з 2014 р. та сприяли підвищенню якості національного контенту. У технічному сенсі дивергенція проявляється через конкуруючі технології доступу

до мультимедійного контенту, де переваги отримає той, хто забезпечить вигідний консенсус між запропонованими функціями, їх простотою, вартістю доступу (обладнання та щомісячні платежі), цінністю контенту (унікальність, цікавість). Складність щодо насичення ринку якісним програмним продуктом полягає у високій вартості, що передбачає його масове використання та на перших етапах ускладнює конкуренцію без вагомої фінансової підтримки.

Конвергенція актуалізувалася в епоху переходу від мономедійних до мультимедійних платформ, для яких характерні горизонтальні внутрішньосистемні зв'язки, а саме наприкінці 1940 рр. Еволюцію уявлень про розвиток конвергентних технологій Є. Цимбаленко (2013) та С. Гончаренко (2017) розуміють як історичні етапи технічної наступності, починаючи з винаходу цифрового зв'язку:

- кінець 1940 рр. – винахід цифрового зв'язку;
- кінець 1960 рр. – винахід протоколу TCP/IP;
- початок 1970 рр. – створення мережі «Arpanet» з ознаками інтернету;
- кінець 1970 рр. – винахід персональних комп'ютерів;
- кінець 1980 рр. – винахід протоколу HTTP;
- 1992 р. – масове поширення інтернету для публіки та браузера «Mosaic» (Цимбаленко, 2013; Гончаренко, 2017).

Нині можна говорити про ще один етап розвитку технологій, що інтенсифікував цифровізацію (діджиталізацію) сучасних медіа завдяки швидкісному доступу до ресурсів усесвітньої мережі через персональні портативні пристрої. У 2008 р. компанія «Apple» презентувала «iPhone 3G» – перший смартфон із технологіями «3G» та «GPS». Для радіомовлення популяризація подібних пристроїв відкрила шлях до мультиплатформового позиціонування та взаємодії з аудиторією, надання інформації слухачеві, а відтоді ще й користувачеві.

Дослідник медіаконвергенції як чинника трансформації ЗМІ В. Гвоздев (2012) виокремлює конвергенцію мереж, терміналів (пристроїв), послуг, ринків, жанрів і форм та конвергенцію регулювання. Доцент кафедри медіа коледжу Волда (Норвегія) І. Ердал (2007) визначає три рівні, на яких відбувається конвергенція:

- технологічний;
- організаційний;
- медійний.

Під час визначення трирівневої моделі впровадження інноваційних змін українські науковці В. Поповський, О. Лемешко, В. Ковальчук (2010) базуються на масштабі процесів. На першому ета-

пі має місце конвергенція на рівні окремих випадків несистемної взаємодії. Вони ще не трансформують мережу, оскільки є локальними, на відміну від внутрішньомережевої, що характерно для другого етапу. Тут відбувається зміна в одній мережі, у якій розширюються власні технологічні «горизонти», спрощується система інтелектуальної взаємодії. Останній ступінь конвергенції – міжмережвий – відбувається в умовах, коли немає потреби, а внаслідок цього й бажання послуговуватися традиційними формами (Wi-Fi, GPS). Порівнюючи міжнародний досвід новинної конвергенції, австрійські дослідники Х. Гарсія-Авілес, Е. Кальтенбруннер, Д. Краус подібні взаємопроникнення в медіа визначили як конвергенцію окремих платформ, перехідних медіа та повну інтеграцію (Garcia Aviles, J., Kaltenbrunner, A. and Kraus, D., 2008).

На українському ринку В. Поповський, О. Лемешко (2010) конвергенцію телекомунікаційних систем у мережі вбачають у комплексі «технологій доступу, обладнання, <...> нарівні програмного забезпечення законодавчого регулювання, іменування (використання одного бренда для ідентифікації різних ресурсів)». Новітні медіа відрізнятимуться, на думку Л. Мановича (2002, с. 74), «чисельним представленням, модульністю (організовані неієрархічними способами), автоматизацією, мінливістю та перекодуванням». У секторі радіомовлення системні магістральні конвергентні процеси виявляються в переході на:

- мультиплатформовий режим роботи (звук, текст, відео, соціальні мережі);
- зміни в технічному забезпеченні роботи працівників радіоорганізації, трансформації жанрової парадигми журналістської діяльності, зокрема й через розширення можливостей до створення персонального контенту аматорами;
- мультипрофесіоналізм журналістів, функціональне навантаження яких не обмежується виконанням окремого сегмента роботи (написання, озвучування, монтаж, запуск програм в ефір, веб-дизайн, популяризація себе та власного контенту, передусім через соціальні мережі, пошук спонсорів);
- програмне обслуговування комп'ютерними інженерами – від створення та підтримки роботи сайта до написання унікальних програм, розроблення мобільних додатків, технічного супроводу роботи веб-сервісів;
- розширення маркетингових можливостей з акцентом на мультиплатформовості або в межах кожної платформи окремо;

Інтенсифікація процесів конвергенції в україномовному радіомовленні потребує додаткових витрат, просвітницької діяльності, від науко-

вої та освітньої галузі — зміни підходів, перегляду та створення програм підготовки дипломованих фахівців для роботи в конвергентних редакціях, від законодавця — узгодження з практикою нормативної бази, яка зумовлювала б оптимальні умови та надавала стимули до впровадження новітніх технологій. На думку К. Афанасьєвої (2015, с. 21–23), роль держави в цьому процесі повинна забезпечуватись контролем над концентрацією медіа, відповідністю високим стандартам медіаконтенту, захистом національного медіапродукту. Суспільство має бути готовим до змін та адекватно реагувати на них (рис.1).

Рис. 1. Конвергенція українськомовного радіомовлення

Складні процеси переорієнтації на нові стандарти роботи на етапі «постакліматизації» (Афанасьєва, 2015), як свідчить практика, безальтернативно потребують оптимізації діяльності підприємства, сприяють його популяризації та прибутковості. За умов однозначного обрання шляху технічного й світоглядного осучаснення в перспективі українськомовне радіомовлення для рекламодавців зможе стати конкурентним мультиплатформовим поліінструментальним засобом для просування будь-якої категорії товарів.

При цьому у фаховій літературі наявні два протилежні судження щодо перспектив розвитку національних мовників (Афанасьєва, 2015) чи регіоналізації (Гвоздев, 2012) медіа під впливом осучаснення інформаційно-комунікативних технологій. Конвергентні процеси в галузі стимулюють розвиток місцевого радіомовлення, зокрема створюючи умови для виникнення аматорських проєктів. Рівні засоби доступу й ідентичні підходи до власного позиціонування у всесвітній мережі переорієнтують слухача з бренда станції на контент, унікальність та

відповідність запитам аудиторії якого напряму конвертуються в прибутки. Розвиток місцевого радіо є невід'ємним сектором глобалізації україномовного радіомовлення, адже саме регіональні ініціативи найавтентичніші, що суттєво сприяє збереженню національної різноманітності у світі.

Новітні технології вможливають інтернаціоналізацію, що в умовах глобалізованого світу нівелює географічні кордони, актуалізує соціальну терпимість, мультикультуралізм соціально-правових відносин. Водночас сам інститут радіо набуває комбінаторних ознак поліплатформовості, «другого екрана» («Second Screen»), стає ближчим до слухача, актуалізує його роль у процесі створення радіоконтенту, взаємодії та реакції на нього (зокрема через інтерактив). Взаємопроникнення радіо та інтернету дозволило впровадити архівування, пошукові можливості всесвітньої мережі зменшили час пошуку та налаштування його відтворення тощо. Традиційна проблема радіомовлення, пов'язана з прямим ефіром, неможливість зупинити відтворення або повернутися до прослуховування подолана в підкастингу, цифровому неефірному радіомовленні («Radio-on-Demand», «Audio-on-Demand»). Дослідниця радіомовлення в інтернеті І. Карпенко (2009, с. 12) констатує: «Медіаконвергенція, яка зумовлює істотний “перерозподіл ролей” у традиційних ЗМІ, змінює роль аудиторії. З пасивної й безликої маси, котра споживає запропонований їй зміст, вона перетворюється на досить конкретні групи, інформаційні потреби та комунікаційні звички якої можуть бути точно визначені» (Карпенко, 2009, с. 12).

Ще в 1897 р. президент Королівського товариства Англії Лорд Кельвін (В. Томсон), котрий сформулював другий закон термодинаміки, висловив упевненість у тому, що «радіо немає майбутнього» (хоча воно й не популяризувалося за життя фізика), однак з 1920 рр. почався розвиток радіо. Виникли АМ-, FM-, DAB-формати (цифрове), інтернет-мовлення. Інтенсифікація відбулася на останніх етапах, коли конвергентні процеси стали основою переосмислення суті радіо як «живого» промовленого слова, яке відтепер можна послухати, побачити, прочитати, прокоментувати. Конвергенція як передумова «єдиної системи доставки мультимедійних послуг» (Laven, 1998) посприяла підвищенню продуктивності сектора. Україномовне радіомовлення, як і інститут радіо у світі, складовою якого воно є, зазнали еволюційних змін, їх ілюструє діаграма (рис. 2).

Висновки. Свобода доступу, соціалізація та можливість вільно користуватися інформацією забезпечують засадничі демократичні принципи, які є запорукою формування інформаційного суспільства, який

Рис. 2. Еволюція українського радіомовлення

наукова думка визначає як «посткапіталізм, постіндустріалізм, постекономізм, інтелектуальне суспільство, ноосферне суспільство та ін.» (Половинчак, 2016, с. 26). Суспільний устрій створює сприятливі умови для трансформації інституту радіо, що неможливо без конвергенції, діджиталізації та глобалізації.

Відтак, перспективним є вивчення тенденції до глобалізації в українському медіапросторі крізь призму інституту радіо як сучасного мобільного конвергентного медіа.

Список посилань

- Афанасьєва (Горська), К. (2015). Конвергентні підходи до контролю за медіаконтентом: «панацея» чи виклик нового медіаландшафту? *Освіта регіону*, 1, 21–26.
- Гвоздєв, В. (2012). Медіаконвергенція як чинник трансформацій ЗМІ та їхньої аудиторії. *Освіта регіону*, 4, 164–169.
- Гончаренко, С. (2017). Сутність конвергенції як соціально-економічного феномену процесу розвитку підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*, 4, 146–152.
- Іванов, В. (2010). *Основні теорії масової комунікації і журналістики*. Київ: Центр Вільної Преси.
- Карпенко, І. (2009). Радіовещание в интернете: теория, типология, специфика журналистской деятельности. Взято из <http://www.aspirant.vsu.ru/pdf/autoreferats/1580.pdf>.
- Конвергенция (2017). *Экономический словарь*. Взято из <http://abc.informbureau.com/html/eiiaadaaioess.html>.
- Половинчак, Ю. (2016). *Сучасне інформаційно-комунікаційне середовище як простір трансформації української національної ідентичності*. Київ: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
- Поповський, В., Лемешко, О. та Ковальчук, В. (2010). *Телекомунікаційні системи та мережі. Структура й основні функції*. Взято з <http://www.znanius.com/3834.html?&L=5>

- Цимбаленко, Є. (2013). Конвергенція мас-медіа і медіа комунікацій. *Освіта регіону*, 4, 81–86.
- Erdal, I. J. (2007). Researching Media Convergence and Crossmedia News Production. *Nordicom Review*, 28, 55.
- Garcia Aviles, J., Kaltenbrunner, A. and Kraus, D. (2008). *Newsroom convergence a transnational comparison*. Wien: Medienhaus Wien.
- Jenkins, H. (2008). *Convergence culture: where old and new media collide*. New York: NYU Press.
- Laven, P. (1998). *Predicting the future of broadcasting*. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/be2b/0d05352d32bfa205ff5a175d96172e1d4c00.pdf>.
- Manovich, L. (2002). *The Language of New Media*. Cambridge: MIT Press.
- Zorin, K. (2016). *Media Futurology: Sense Journalism Vis-a-Vis Robotization of Media Production and Society. Theory of Media and Mass Communication*. Retrieved from <http://www.mediascope.ru/en/2185>

References

- Afanasyeva (Gorska), K. (2015). Convergent approaches to controlling media content: a “panacea” or the challenge of a new media landscape? *Education of the region*, 1, 21–26. [In Ukrainian].
- Gvozdev, V. (2012). Media convergence as a factor in the transformation of change and their audience. *Education of the region*, 4, 164–169. [In Ukrainian].
- Goncharenko, S. (2017). The essence of convergence as a social and economic phenomenon of the process of enterprise development. *Economy. Management. Business* 4, 146–152. [In Ukrainian].
- Ivanov, V. (2010). *Major theories of mass communication and journalism*. Kyiv: Free Press Center. [In Ukrainian].
- Karpenko, I. (2009). *Broadcasting on the Internet: theory, typology, specificity of journalistic activity*. Retrieved from <http://www.aspirant.vsu.ru/pdf/autoreferats/1580.pdf> [In Russian].
- Convergence (2017). The economic dictionary. Retrieved from <http://abc.informbureau.com/html/eiiaadaaioess.html>. [In Russian].
- Polovinchak, Yu. (2016). *Modern information and communication environment as a space of transformation of Ukrainian national identity*. Kyiv: Vernadsky National Library of Ukraine. [In Ukrainian].
- Popovsky, V. Lemeshko, O., Kovalchuk, V. (2010). *Telecommunication systems and networks. Structure and basic functions*. Retrieved from <http://www.znanius.com/3834.html?&L=5>. [In Ukrainian].
- Tsymbalenko, Ye. (2013). Convergence of mass media and media communications. *Education of the region*, 4, 81–86. [In Ukrainian].
- Erdal, I.J. (2007). Researching Media Convergence and Crossmedia News Production. *Nordicom Review*, 28, 55. [In English].
- Garcia Aviles, J., Kaltenbrunner, A., Kraus, D. (2008) *Newsroom convergence a transnational comparison*. Wien: Medienhaus Wien. [In English].

- Jenkins, H. (2008). *Convergence culture: where old and new media collide*. New York: NYU Press. [In English].
- Laven, P. (1998). *Predicting the future of broadcasting*. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/be2b/0d05352d32bfa205ff5a175d96172e1d4c00.pdf>. [In English].
- Manovich, L. (2002). *The Language of New Media*. Cambridge: MIT Press. [In English].
- Zorin, K. (2016). Media Futurology: Sense Journalism Vis-a-Vis Robotization of Media Production and Society. *Theory of Media and Mass Communication*. Retrieved from: <http://www.mediascope.ru/en/2185>. [In English].

Надійшла до редколегії 26.10.2017 р.